

PIVOVARY

OD AŠE PO ŽELEZNOU RUDU

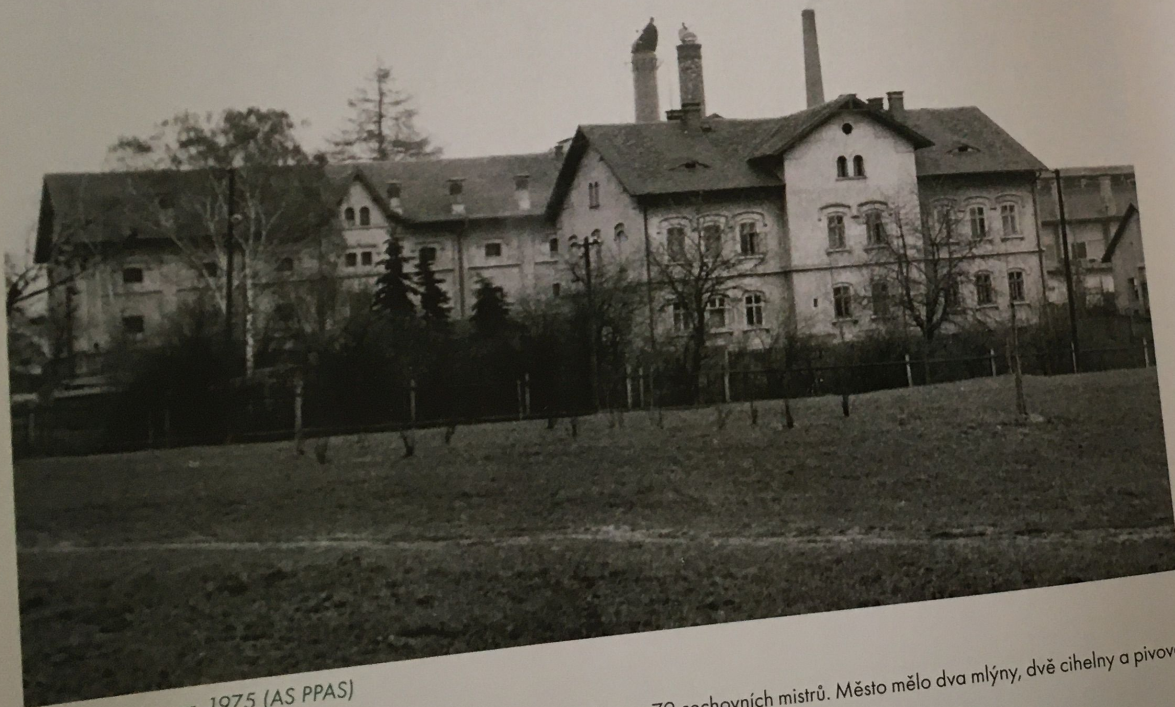

ZÁPADOČESKÉ PIVOVARY V PLZNI, NÁRODNÍ PODNIK

- 1 Aš
- 2 Bělá nad Radbuzou
- 3 Bezděkov
- 4 Dobřany
- 5 Domažlice
- 6 Horšovský Týn
- 7 Cheb
- 8 Chodová Planá
- 9 Karlovy Vary
- 10 Klatovy
- 11 Kout na Šumavě
- 12 Merklín
- 13 Plasy
- 14 Radnice
- 15 Staňkov
- 16 Stod
- 17 Stříbro
- 18 Švabín
- 19 Tachov
- 20 Železná Ruda

STOD

V roce 1544 udělil klášter premonstrátek v Chotěšově jako vrchnost městečka Stodu měšťanům souhlas se zřízením pivovaru, sladovny a vařením piva. Toto datum je tak uváděno jako počátek stodského pivovarnictví.

Pohled na pivovar, 1975 (AS PPAS)

Na počátku 18. století byl ve Stodě velký pivovar na várku 16 čtyřvěderných sudů (39 hl) a sladovna. V roce 1710 se v něm uvařilo 442,5 sudů (1 082 hl), o rok později již 585 sudů (1 320 hl) a v následujícím roce 477 sudů (1 164 hl). V polovině 18. století se v Stodě nacházelo 79 cechovních mistrů. Město mělo dva mlýny, dvě cihelny a pivovar se sladovnou.

Dne 28. září 1872 udělilo ministerstvo vnitřní povolení ke zřízení nového, akciového pivovaru ve Stodě. Samotná stavba byla téhož roku zahájena podle plánů významného pivovarského stavitele z západních Čechách podílel na stavbě

Soudek pivovaru, 1917, foto K. Kocourek, 2016 (PM)

celé řady pivovarů, např. Prvního plzeňského akciového pivovaru nebo pivovaru v Plasích. Vnitřní zařízení stodského pivovaru dodala v roce 1873 pražská firma Noback & Fritze.

Akciový pivovar zahájil svou činnost v roce 1873 a stal se konkurentem původního měšťanského pivovaru. Zpočátku zajišťovala oběma pivovarům pokračující industrializace kraje a s tím rostoucí poptávka po pivu. Pro nově začínající pivovar byl Stod velice příhodnou lokalitou, město se nacházelo v blízkosti průmyslových center, jako byl Holýšov či Zbůch, takže představoval dostatečnou množství odběratelů. Z původních 90 hl piva v roce 1874 se už v roce 1891 blížil výstav k hranici 30 000 hl. Ve stejnou dobu se pivovar rozhodl zvýšit stávající kapacitu a rozšířit nedávno vystavěný závod. Pro pivovar tak byly postaveny další budovy výstav, koníren, kalandy a obytný dům pro úředníky. V roce 1896 započala rozšiřování sklepů, do kterých dodala nové chladicí zařízení firma F. Ringhoffer.

Na přelomu 19. a 20. století již výstav akciového pivovaru přesáhl hranici 39 000 hl. V roce 1899 získal pivovar povolení pro vývoz piva do ciziny za náhradu daně. Měl vlastní sklad v Plzni, kam ročně dodával 4 000 hl piva. Počátkem 20. století vařil pivovar vedle výčepního piva také 12° ležák a 14° kozla. Ačkoliv se pivovar pokusil též o export piva, nebyl v tomto směru úspěšný, nicméně na domácím trhu se mu dařilo. V letech 1916–1917 se uskutečnila

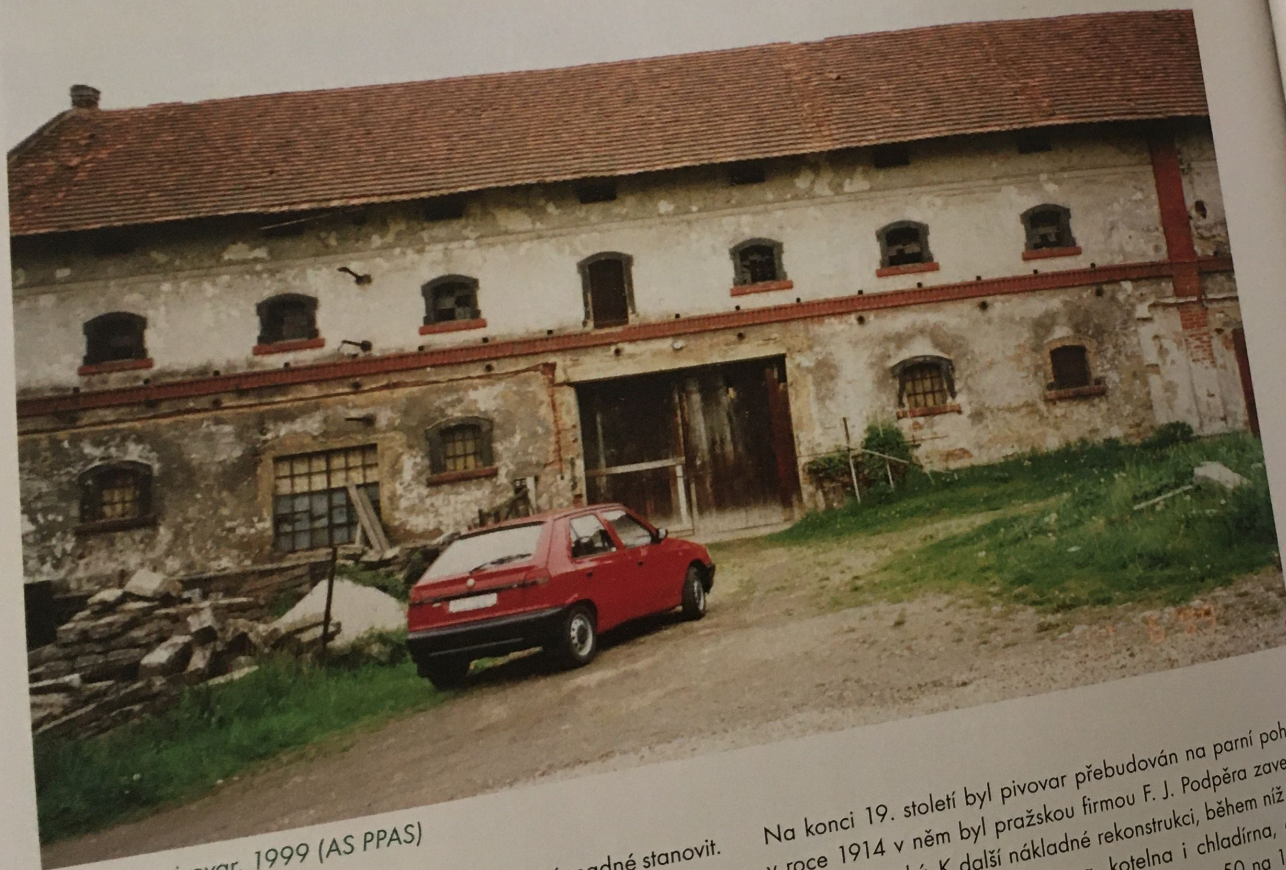
Sladovnický znak, 1924,

rekonstrukce celého pivovaru a elektrárna, sloužící v

V roce 1904 koupil pivovar v Chotěšově také podíl původního akciového pivovaru a

RADNICE

Radnice patřily v letech 1336–1431 Rožmberkům, po nich pánům z Kolovrat, od roku 1478 Šternberkům. V letech 1524–1651 za Černínů a Příchovských patřily k březinskému panství. V následujícím období se v jejich držení vystřídalo ještě několik vrchností a v roce 1758 je znovu získali Šternberkové, kteří zůstali jejich majiteli až do roku 1948.

Pohled na pivovar, 1999 (AS PPAS)

datum vzniku šternberského pivovaru není snadné stanovit. Je ale jisté, že v letech 1863 a 1865, v Radnicích navíc byla zřízena výroba piva. Správa je vždy přesně

Na konci 19. století byl pivovar přebudován na parní pohon, v roce 1914 v něm byl pražskou firmou F. J. Podpěra zaveden pohon elektrický. K další nákladné rekonstrukci, během níž byla modernizována varna, strojovna, kotelna i chladárna, došlo v roce 1924. Kapacita jedné várky se zvedla z 50 na 100 hl, celková kapacita pivovaru činila 200–20 000 hl. V roce 1934 náleželo pivovaru 120 000 hl místa mezi 327 činnými pivovary v ČSR.

DUNKEL SCHANKBIER
STERNBERGSCHES RADNITZER
VYROBENO S POUŽITÍM CUKRU.
UNTER ZUCKERWERWEND HERBESTELLT.

PM, Etiketa, 50. léta 20. stol. (PM)

Od jara roku 1943 měl šternberský pivovar nuceného správce, kterým byl lesmistr na Orlíku Antonín Borján. Podle vzpomínek pozdějšího sládky Jaroslava Kroce došlo začátkem roku 1945 v souvislosti s nedostatkem surovin k útlumu vaření piva a posléze k jeho úplnému zastavení. Na naléhání osvobozených vojsk se v květnu urychleně opět začalo pivo vařit a vydávalo se „třídenní“ pivo stáčené do sudů i jiných nádob a armáda si pivo odvážela vlastními vozy. V roce 1947 pracovali v pivovaru 4 úředníci a 18 dělníků, čistý výnos činil 38 520 Kčs.

Na jaře roku 1948 byl pivovar vyčleněn z velkostatků a předán do národní správy Československých pivovarů. Národním správcem byl jmenován dosavadní sládek Jan Mašek. O dva měsíce později byl pivovar znárodněn a začleněn do národního podniku Západočeské pivovary v Plzni (později ve Staňkově), vedoucím provozovny byl

Lihoměr s pouzdem na měření obsahu alkoholu v pivu, který používal sládek Pavel Neumann. Pracoval v městském pivovaru v Radnicích (1881–1883) a v obecním pivovaru v Domažlicích (1886–1899), 2. pol. 19. stol., foto K. Kocourek, 2016

KLATOVY

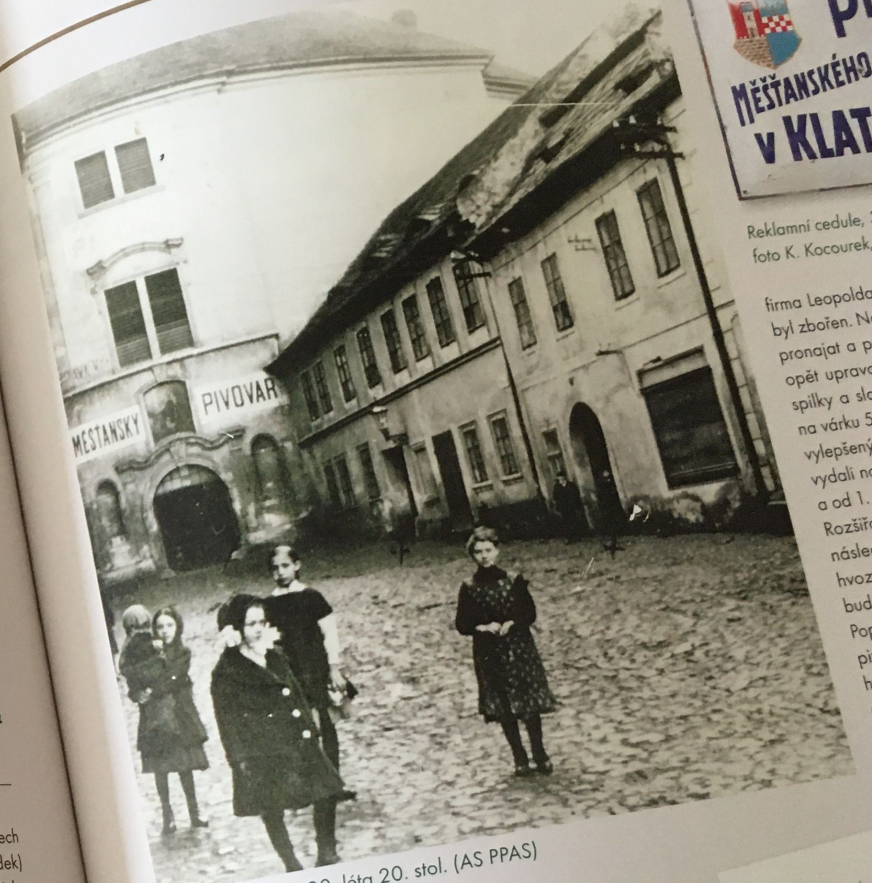
Město Klatovy založil na místě staré trhové osady kolem roku 1265 král Přemysl Otakar II. a v podstatě zároveň získali měšťané též právo vařit a prodávat pivo. V listině z 8. října 1288 král Václav II. schvaluje založení špitálu měšťanem Kunrátem z Pomuku, který k tomuto účelu věnoval pět lánů, dva masné krámy, mlýn, lázeň a pivovar s lukami a jinými příslušenostmi. V okolí Klatov se pěstoval od 14. století výborný chmel; ten i pivo z něj vařené se prodávaly ve městě, v okolních městečkách a vesnicích a též se již v této době vyvážely až do Bavorska. (Pěstování a obchod s chmelem v Klatovech poněkud ztratily na významu od počátku 18. století, pravděpodobně v souvislosti se změnou klimatu.) Za odboj proti Ferdinandu I. byly Klatovy jako četná jiná česká města v roce 1547 potrestány pokutou jednoho bílého groše z každého sudu piva a strychu sladu. Místní pivo zmínil ve svém cestopise z roku 1590 i Karel starší ze Žerotína: „Klatovští vaří mnoho piva, jež nejvíce do sousedních měst bavorských prodávají, a je to jejich jediná živnost.“

Zpočátku vařili měšťané pivo doma, později v nákladních domech (bylo v nich třeba speciální vybavení, prostorné sklepy, také sládek) a od 16. století též v několika malých pivovarech, např. v pivovárku Na Hrbě, před klášterskou branou nebo v dnešní Nádražní ulici. K roku 1615 uvádí měšťan Daniel Voříšek, že v Klatovech byly ve městě dva funkční pivovary a tři další na předměstích, sladoven pak bylo ve městě 58 (l) a na předměstích dalších 11. Vaření piva bylo finančně náročné, ale jeho prodej zaručoval v pobělohorské době zisk z jedné várky kolem 60 zlatých. Vlastní pivo, ovšem jen pro svou potřebu, měli k dispozici v druhé polovině 17. století v Klatovech jezuiti a dominikáni; odebírat jejich pivo nebo dovážet jiné přespolní bylo zakázáno pod pokutou, resp. vězením.

Na vaření a prodej piva dohlížel sladovnický cech, doložený už v první polovině 16. století, který byl velmi movitý a vlivný. Pravidelně půjčoval peníze městské radě, v níž měl ostatně silné zastoupení, a v souvislosti s tím si vytvářel na vaření piva monopol. I přes opakované snahy v následujících dvou staletích se nepodařilo měšťanům mimo cech jeho vliv zásadně omezit; v rámci tohoto úsilí se obraceli nejen k podkomořímu, ale v 18. století i do Prahy a Vídně. Stali se tak v té době faktickou opozicí městské rady.

Na počátku 18. století bylo v Klatovech 131 domů s právem vařit pivo. V tu dobu město přiznalo výnos z vaření piva ve výši 17 krejcarů, což při 48 krejcarech za čtyřvěderní sud

Klatovský pivovar, 20. léta 20. stol. (AS PPAS)

odpovídalo roční výrobě 1 461,5 sudů (3 566 hl) piva. V roce 1788 právovárečníci koupili dosavadní obecni, původně špitálský, pivovar u kostela sv. Rocha a vařili zde pivo dalších víc než sto let.

Ve druhé polovině 19. století byl měšťanský pivovar zpravidla pronajímán. Byl v tu dobu ještě zařízen na ruční výrobu a várku 80 věder (45 hl). Stál na Říšském Předměstí (č. p. 138), patřily k němu sladovna a sklepy (č. p. 58) a pivnice na náměstí (č. p. 191). Roční nájem toho všeho v roce 1882 činil 2 000 zlatých. V zimě roku 1888 došlo v pivovaru k požáru pravděpodobně úmyslným založením, podobných případů bylo v tu dobu ve městě několik, včasným uhašením se našťastí podařilo předejít rozsáhlejší škodám.

V letech 1892–1893 byl v Klatovech vybudován nový měšťanský pivovar v budově bývalé jezuitské koleje. Vystavěl ho místní stavitel Josef Mayer, mimochodem též pěstitel proslulého chmele, ze kterého se vařilo i koutecké pivo. Strojní vybavení dodala rovněž místní

Pivo
MĚŠŤANSKÉHO PIVOVARU
V KLATOVY

Reklamní cedule, 30. léta 20. stol.
foto K. Kocourek, 2016

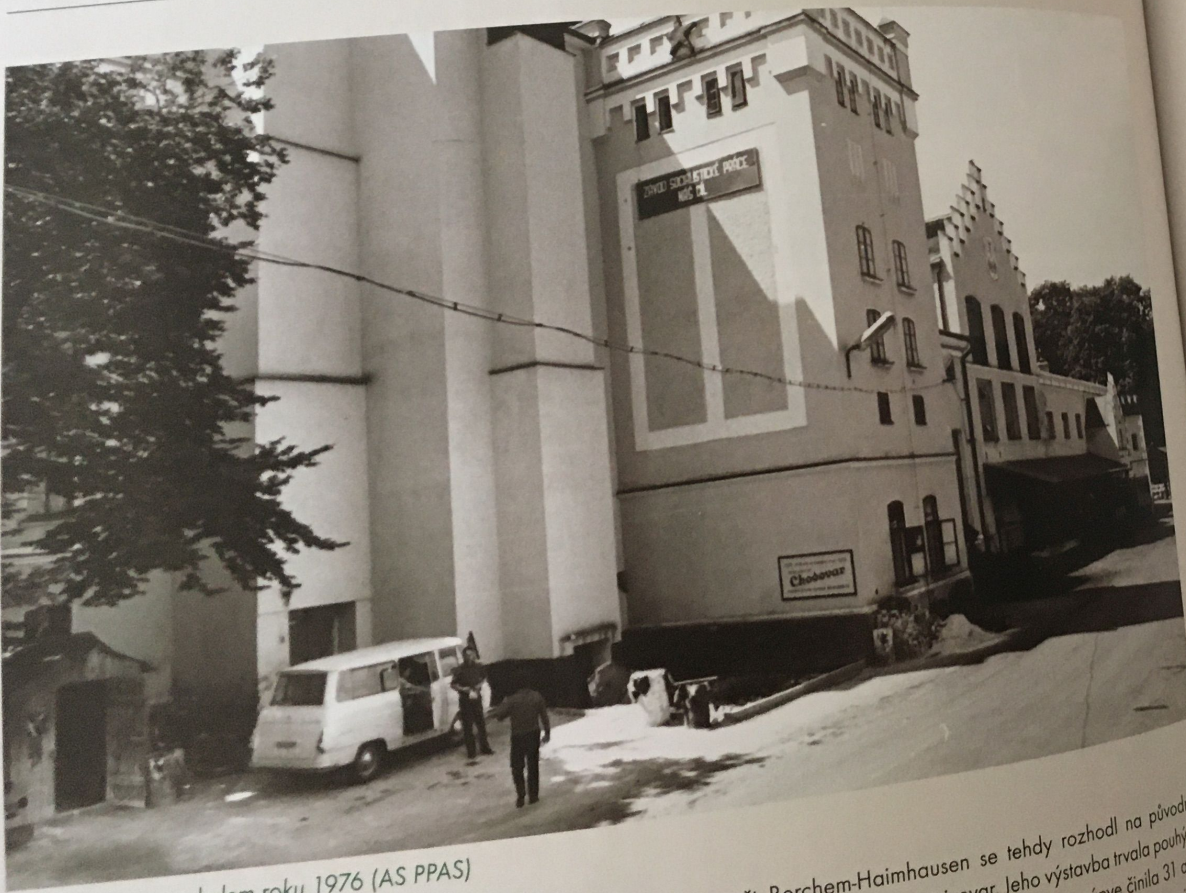
firma Leopolda Schifflera
byl zbořen. Nový pivovar
pronajal a po vyprázdnění
opět upraven. V roce 1893
spilky a sladovna byla
na várku 50 hl. Pivo bylo
vylepšeno pivovarem, který
vydali nové stroje a
od 1. března 1893
Rozšíření pivovaru
následujícími lety
hvozdu, později
budovány
Poplávka
pivovaru
hostinice
piva s
rok 1893
váre

The Klatovs sladovna

1897-77 2
1898-77 2
1899-77 2
1900-77 2
1901-77 2
1902-77 2
1903-77 2
1904-77 2
1905-77 2
1906-77 2
1907-77 2
1908-77 2
1909-77 2
1910-77 2
1911-77 2
1912-77 2
1913-77 2
1914-77 2
1915-77 2
1916-77 2
1917-77 2
1918-77 2
1919-77 2
1920-77 2
1921-77 2
1922-77 2
1923-77 2
1924-77 2
1925-77 2
1926-77 2
1927-77 2
1928-77 2
1929-77 2
1930-77 2
1931-77 2
1932-77 2
1933-77 2
1934-77 2
1935-77 2
1936-77 2
1937-77 2
1938-77 2
1939-77 2
1940-77 2
1941-77 2
1942-77 2
1943-77 2
1944-77 2
1945-77 2
1946-77 2
1947-77 2
1948-77 2
1949-77 2
1950-77 2
1951-77 2
1952-77 2
1953-77 2
1954-77 2
1955-77 2
1956-77 2
1957-77 2
1958-77 2
1959-77 2
1960-77 2
1961-77 2
1962-77 2
1963-77 2
1964-77 2
1965-77 2
1966-77 2
1967-77 2
1968-77 2
1969-77 2
1970-77 2
1971-77 2
1972-77 2
1973-77 2
1974-77 2
1975-77 2
1976-77 2
1977-77 2
1978-77 2
1979-77 2
1980-77 2
1981-77 2
1982-77 2
1983-77 2
1984-77 2
1985-77 2
1986-77 2
1987-77 2
1988-77 2
1989-77 2
1990-77 2
1991-77 2
1992-77 2
1993-77 2
1994-77 2
1995-77 2
1996-77 2
1997-77 2
1998-77 2
1999-77 2
2000-77 2
2001-77 2
2002-77 2
2003-77 2
2004-77 2
2005-77 2
2006-77 2
2007-77 2
2008-77 2
2009-77 2
2010-77 2
2011-77 2
2012-77 2
2013-77 2
2014-77 2
2015-77 2
2016-77 2
2017-77 2
2018-77 2
2019-77 2
2020-77 2
2021-77 2
2022-77 2
2023-77 2
2024-77 2
2025-77 2
2026-77 2
2027-77 2
2028-77 2
2029-77 2
2030-77 2
2031-77 2
2032-77 2
2033-77 2
2034-77 2
2035-77 2
2036-77 2
2037-77 2
2038-77 2
2039-77 2
2040-77 2
2041-77 2
2042-77 2
2043-77 2
2044-77 2
2045-77 2
2046-77 2
2047-77 2
2048-77 2
2049-77 2
2050-77 2

CHODOVÁ PLANÁ

Vrchnostmi vsi a od roku 1514 městečka Chodové Plané byli postupně rytíři z Kočova (1420-1532), Pluhové z Rabštejna a Schirndingerové za Schirndingu (1559-1620). Dle tradice je vznik zdejšího pivovaru datován k roku 1573. Jako pobělohorský konfiskát koupil Chodovou Planou v roce 1623 Theodor z Heimhausenu. K roku 1634 už se uvádí výstav 1920 věder piva. Jednalo se o velký pivovar, na počátku 18. století byl zařízen na várku 15 čtyřvěderních sudů. V roce 1733 vyhořela větší část Chodové Plané, včetně zámku a pivovaru, vaření piva bylo nicméně obnoveno již za pouhý měsíc.

Závazek

KOLEKTIVU PIVOVARU
Chodová Planá

Leták se závazkem pivovaru, 1961 (AS PPAS)

V Chodové Plané socialistická so

S úkoly prvního pololetí se v našem podniku čestně vyrovnal i závod Chodová Planá. Při oláze, kdo se podílel na tomto úspěchu, ředitel závodu Jiří Plevka odpověděl, že se o to značným dílem zasloužili členové brigád socialistické práce a většina pracujících závodu plněním slibů v celozávodovém socialistickém závazku.

Z hodnocení výsledků iniciativy za 1. pololetí vychází najevo, že v závodě pracuje 6 brigád socialistické práce, z nichž pět – ve sladovně, lahvovně, ležáckém sklepě, údržbě a energetice a v dopravě – jsou nositeli titulu BSP II. stupně a jedna BSP – ve varně a spilce – má titul stupně prvního. V brigádách je zastupeno kolem 77 % pracujících závodu a všechny úspěšně plní své socialistické závazky. Zvlášť cenné je, že mají v socialistické péči střediska a zařízení a dopravní prostředky a že pracovaly bez úrazů po příkladu sopracovného brigády A. D. Basova. Každý kolektiv má ve svých řadách i čestné dárcе krve a ve všech střediscích je věnována péče úsporám materiálu a elektrické energie, která

pomáhá k lepším ekonomickým výsledkům. Jedna z nejlepších brigád pracuje ve sladovně, která plní úkoly ve výrobě sladu jak v kvalitě, tak v množství a do života uvádí socialistický závazek. Zejména přispívá, zapracováním členek na obsluhu strojního zařízení v lahvovně, k plynulosti výroby lahvového piva, které je velmi žádané. Kolektiv varny a spilky má ležáckého sklepa je třeba pochválit za dokonalý sběr pivovarských odpadů, neboť v tomto případě jsou příkladem pro podnik i celý obor. A nejen to. Jejich členové pracují i v sobotách a nedělních úkoly máhají rovněž plnit výrobní úkoly. Brigáda v lahvovně trvale dosahuje jeden z největších výkonů lahvárn-

Il-sano
SPECIÁL

Vyrábí: CHODOVAR, CHODOVÁ PLANÁ
M. LAZÁR

Reklamní cedule Il-sano, 70.-80. léta 20. st.
foto K. Kocourek, 2016 (PM)

pivovar jako jeden z mála panských úspěšných akciových pivovarů, které vznikaly od počátku 19. století po zrušení propinačního práva upravován, v osmdesátých letech zejména na počátku 20. století pak strojnova, v roce 1909 bylo vystaveno 31 000 hl

První světová válka produkci piva snížila, skončení se nicméně dále modernizoval. ležácké sklepy nebo umělé chlazení a ten předválečný činil úctyhodných 300 na 65 404 hl v roce 1929. Kromě 500 pivo odbyt také v Německu, a doko

ské linky v podniku a trvale uspokojuje spotřebitelskou poptávku. Kromě toho udržuje v provozu starou linku jako pohotovostní rezervu, také závod při opravách strojního zařízení nepotřebuje výpomoc jiných závodů. Pokud jde o kolektiv v dopravě, přes zastaralý vozový park, zabezpečuje bez výpomoci rozvoz piva, pololetí ušetřil 2 191 litr nafty, bez dopravních nehod a zabezpečil plnou dodávku vařného, také neplatil žádné „zdržné“. K tomu jde o BSP v údržbě a energetice, že její členové činní požární ochranu závodu a požární družstvo umísťuje na předních soutěžích na předních místech a že dobře plní patronátní úkoly s mateřskou školou.

Zásluhou těchto brigád pracujících byl v 1. pololetí splněn, jak už bylo řečeno, závazek i celozávodového závazek.

Pracující zabezpečili závod a vyrovnali se s úkoly litativními i kvantitativními

Pivovárnik, září 1987, č. 5, s. 1 (AS PPAS)